

Κυριακή 14 Ιούλη 2013

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ

Σελίδα 1

ΕΝΘΕΤΗ ΕΚΔΟΣΗ: "ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Μέρος 2ο"

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Μέρος 2ο

Στο ένθετο του «ΡΙζοσπάστη» της περασμένης Κυριακής 7/7/2013, δημοσιεύσαμε το πρώτο μέρος από την ιστορία του Κυπριακού ζητήματος, όπως εξελίχθηκε μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι και τη δικτατορία στην Ελλάδα. Στο πρώτο μέρος δημοσιεύσαμε τις εξελίξεις μέχρι και το 1957. Η δημοσίευση γίνεται από το «Δοκίμιο Ιστορίας του ΚΚΕ, τόμος Β' 1949-1968». Το ιστορικό αφιέρωμα στο Κυπριακό, όπως γράφαμε και στον πρόλογο του πρώτου μέρους, γίνεται με αφορμή το γεγονός ότι τον Ιούλη του 1974 έγινε στρατιωτικό πραξικόπημα ανατροπής της κυβερνήσεως Μακαρίου στην Κύπρο με την αμέριστη συμβολή της στρατιωτικοφασιστικής δικτατορίας της Ελλάδας. Το πραξικόπημα ανατροπής της κυβέρνησεως Μακαρίου στην Κύπρο εκδηλώθηκε στις 15 Ιούλη 1974. Στις 20 Ιούλη 1974, οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις εισβάλλουν στο νησί, (Αττίλας Α') και με τον Αττίλα Β', που εκδηλώθηκε λίγες μέρες αργότερα, στο διάστημα 14-16 Αυγούστου, έθεσαν υπό την κατοχή τους και διατηρούν ως σήμερα το 36,3% του κυπριακού εδάφους.

Από τότε μέχρι σήμερα, παρά τα ψηφίσματα του ΟΗΕ του 1977 και 1979, για δικαίη βιώσιμη λύση, για Κύπρο ενιαία ανεξάρτητη, αδέσμευτη, αποστρατιωτικοποιημένη, που αναγνώριζαν το πρόβλημα ως διεθνές λόγω στρατιωτικής εισβολής και κατοχής μέρους των εδαφών της από την Τουρκία, το Κυπριακό πρόβλημα παραμένει άλυτο.

Ολόκληρη η ιστορία του «Κυπριακού Ζητήματος» δεν είναι τίποτα λιγότερο και τίποτα περισσότερο από τις επιδίωξεις των ισχυρών καπιταλιστικών κρατών να εντάξουν το νησί στα γενικότερα γεωστρατηγικά τους σχέδια στη Μεσόγειο, στη Μέση και στην Εγγύς Ανατολή. Ετσι η επιδίωξη διχοτόμησης του νησιού, με την αναγνώριση στην ουσία των αποτελεσμάτων που δημιούργησε η εισβολή του «Αττίλα» το 1974, είναι απόρροια μιας μακρόχρονης προσπάθειας ένταξης της Κύπρου σ' αυτά τα σχέδια. Η επιδίωξη των ισχυρών καπιταλιστικών κρατών και οργανισμών, ιδιαίτερα των ΗΠΑ, του ΝΑΤΟ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γι' αυτή τη διχοτομική λύση, διαπλέκεται οργανικά με αυτές της γεωστρατηγικής σημασίας περιοχές και τα πετρέλαια. Σ' αυτό στόχευε και το διχοτομικό «Σχέδιο Ανάν» που το 2004 απέρριψε ο κυπριακός λαός με δημοψήφισμα. Ιστορικά, τα ισχυρά καπιταλιστικά κράτη, ενέτασαν τη λύση του Κυπριακού, από την εποχή του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα του κυπριακού λαού ενάντια στους Βρετανούς αποικιοκράτες, σ' αυτούς τους σχεδιασμούς και τη δράση της ιμπεριαλιστικής τάξης πραγμάτων. Και σ' αυτή την υπόθεση ενεργητικό ρόλο διαδραματίζουν και οι αστικές κυβερνήσεις, οι κυρίαρχες τάξεις Ελλάδας και Τουρκίας.

Πρόσφατα, με αφορμή την εκδήλωσε βαθιάς οικονομικής κρίσης στην Κύπρο και την ένταξή της σε καθεστώς μνημονίου που τσακίζει τους εργαζόμενους σε όλους τους τομείς της ζωής τους όπως και στην Ελλάδα, ξαναήλθε στην επιφάνεια, τόσο από την Τουρκία, όσο και από τις ΗΠΑ και άλλες ισχυρές καπιταλιστικές χώρες η προτροπή για γοργή λύση του Κυπριακού ζητήματος. Είχε προηγηθεί βεβαίως η συμφωνία με το Ισραήλ για την Κυπριακή ΑΟΖ και το ξεκίνημα για άντληση υδρογονανθράκων. Το ΚΚΕ αμέσως μετά τη συμφωνία της Κυπριακής κυβέρνησεως με την ΕΕ για ένταξη της Κύπρου σε καθεστώς μνημονίου είχε εκτιμήσει ότι αυτή η κατάσταση θα αξιοποιηθεί για την προώθηση λύσεως στο Κυπριακό στην κατεύθυνση ενός νέου «Σχεδίου Ανάν», που ουσιαστικά επικύρωνε τη διχοτόμηση της Κύπρου. Στην ανακοίνωση της ΚΕ του ΚΚΕ, («ΡΙζοσπάστης», 27/3/2013), αναφέρονται τα εξής:

«Η κρίση στην Κύπρο είναι ενδογενής, προϊόν του καπιταλιστικού δρόμου ανάπτυξης της Κύπρου και της ενσωμάτωσής της στην ΕΕ σε συνθήκες γενικότερης εκδήλωσης της κρίσης υπερσυσσώρευσης κεφαλαίων(...)

Βεβαίως η **διαχείριση και εξέλιξη** της κρίσης επηρεάζεται και από τις ενδοϊμπεριαλιστικές αντιθέσεις για το πώς θα μοιραστούν οι ζημιές από αυτή, καθώς και για το ποιοι θα ωφεληθούν από τα κοιτάσματα υδρογονανθράκων στην περιοχή. **Η προσφυγή για βοήθεια πότε στο ένα και πότε στο άλλο ιμπεριαλιστικό κέντρο, όχι μόνο δε λύνει το πρόβλημα, αλλά το περιπλέκει περισσότερο, όπως αποδείχτηκε με τις αυταπάτες για την αξιοποίηση της καπιταλιστικής Ρωσίας, από την αστική κυβέρνηση της Κύπρου.**

Το εντάσσει βαθιά στη δίνη των ενδοϊμπεριαλιστικών αντιθέσεων και ανταγωνισμών. Μόνο σε συνθήκες εργατικής εξουσίας υπάρχουν δυνατότητες αξιοποίησης των αντιθέσεων και είναι ρεαλιστική η επιδίωξη ανάπτυξης αμοιβαία επωφελών οικονομικών σχέσεων με άλλες περιφερειακές χώρες. Αυτή η εξουσία θα επιδιώξει συνεργασία με κράτη και λαούς που αντικειμενικά έχουν άμεσο συμφέρον να αντισταθούν σε οικονομικά, πολιτικά και στρατιωτικά κέντρα του ιμπεριαλισμού. Θα επιδιώξει να αξιοποιήσει κάθε πρόσφορο ρήγμα που θα υπάρξει στο ιμπεριαλιστικό «μέτωπο» εξαιτίας των ενδοϊμπεριαλιστικών αντιθέσεων για τη διαφύλαξη των συμφερόντων του λαού (...)

Επιβεβαιώνεται, επίσης, ότι το Κυπριακό ζήτημα, ως ζήτημα εισβολής και κατοχής, δεν ήταν δυνατό να επιλυθεί δίκαια μέσα στην ΕΕ. Τα περί διεθνούς δικαίου, καθώς και τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, οι ιμπεριαλιστές έχουν πετάξει στον κάλαθο των αχρήστων. Το Κυπριακό ζήτημα σήμερα οδηγείται να είναι νέο «σχέδιο Ανάν», ίσως και σε ακόμα χειρότερη εκδοχή του. Συνολικά η κατάσταση στην Ανατολική Μεσόγειο γίνεται πιο σύνθετη, ιδιαίτερα μετά από την προσέγγιση Τουρκίας - Ισραήλ και τις επιδίωξεις που εκδηλώθηκαν στην Αίγυπτο για την αναθεώρηση της ΑΟΖ με την Κύπρο, στο φόντο των τουρκικών διεκδικήσεων (...)

Ο μόνος δρόμος και για τον κυπριακό λαό είναι η πάλη του για την αποδέσμευση από την ΕΕ και την κοινωνικοποίηση των μονοπωλίων, με τη δική του εξουσία. Αυτός είναι και ο δρόμος για τη διεκδίκηση ουσιαστικής και δίκαιης λύσης του Κυπριακού. Σ' αυτό το δρόμο πρέπει να συσπειρωθούν οι λαοί και των 27 κρατών - μελών της ΕΕ, για να περάσει ο πλούτος που παράγεται στα χέρια των λαών».

Πράγματι, όλα τα δημοσιεύματα ως τώρα που κάνουν λόγο για γοργή λύση του Κυπριακού, μιλούν για μια λύση τύπου «Ανάν».

Στο σημερινό ένθετο του «Κυριακάτικου Ριζοσπάστη» Ιστορία, δημοσιεύουμε το δεύτερο μέρος από την ιστορία του Κυπριακού ζητήματος, όπως εξελίχθηκε μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι και τη δικτατορία στην Ελλάδα. Από το 1958 μέχρι και τη ρήξη στις σχέσεις της κυβέρνησης Μακαρίου με τη χούντα στην Ελλάδα.

***

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΑΠΟ ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΚΗΣ ΑΠΟΙΚΙΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΗΝ ΤΥΠΙΚΗ, ΜΕ ΦΥΤΡΑ ΔΙΧΟΤΟΜΗΣΗΣ, ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ

Το Σχέδιο Μακμίλαν

Την περίοδο αυτή και ιδιαίτερα μετά από τη σύνοδο των κρατών-μελών του Συμφώνου της Βαγδάτης (27 - 30.1.1958 στην Αγκυρα), όπου συζητήθηκε και το Κυπριακό, εντάθηκαν οι αμερικανικές και βρετανικές ενέργειες για την εξεύρεση λύσης συμβατής με τα συμφέροντά τους. Ο υπουργός Εξωτερικών της Μεγάλης Βρετανίας Σέλγουν Λόιτ πρότεινε στην Τουρκία να δοθεί στην Κύπρο «αυτοκυβέρνηση» για μια μεταβατική περίοδο. Μετά από αυτήν, τόσο η ελληνική όσο και η τουρκική κοινότητα θα είχαν το «δικαίωμα αυτοδιάθεσης». Η Τουρκία αντιπρότεινε την άμεση διχοτόμηση της Κύπρου ως τη μόνη αποδεκτή λύση.

Η βρετανική κυβέρνηση διατύπωσε νέο σχέδιο, που προέβλεπε τριμερείς μυστικές συνομιλίες μεταξύ Μ. Βρετανίας, Ελλάδας και Τουρκίας, με τη συμμετοχή και Αμερικανών παρατηρητών (19.6.1958).

Το ΝΑΤΟ συνέστησε στην ελληνική κυβέρνηση να αποδεχτεί το βρετανικό Σχέδιο Μακμίλαν (από το όνομα του Βρετανού πρωθυπουργού Χάρολντ Μακμίλαν), το οποίο ουσιαστικά προωθούσε τη διχοτόμηση της Κύπρου, αναγνωρίζοντας την Τουρκία ως «ενδιαφερόμενο» κράτος.

Η ελληνική κυβέρνηση δε δέχτηκε το Σχέδιο Μακμίλαν, αλλά εκδήλωσε την προτίμησή της σε μια προσωρινή αυτοκυβέρνηση της Κύπρου κάτω από βρετανική κυριαρχία¹, εγκαταλείποντας το αίτημα της αυτοδιάθεσης.

Η βρετανική κυβέρνηση ανακοίνωσε την απόφασή της να προχωρήσει στην εφαρμογή του Σχεδίου Μακμίλαν, έστω και μονομερώς. Το σχέδιο προέβλεπε: Τη θεσμοθέτηση αντιπροσώπων των κυβερνήσεων Ελλάδας και Τουρκίας δίπλα στο Βρετανό κυβερνήτη της Κύπρου. Να συγκροτηθούν δύο αντιπροσωπευτικές Βουλές. Να υπάρχουν χωριστά ελληνοκυπριακά και τουρκοκυπριακά δημοτικά συμβούλια. Ακόμα, την επιστροφή του Αρχιεπισκόπου Μακάριου μετά από διάστημα 2-3 μηνών, την κατάπαυση της βίας κ.ά.

Ο Μακάριος απέρριψε το βρετανικό σχέδιο, τονίζοντας ότι ο κυπριακός λαός δε θα δεχόταν καμία αυθαίρετη και μονόπλευρη απόφαση και ότι ήταν αποφασισμένος να διεκδικήσει το δικαίωμά του στην αυτοδιάθεση.

Σε συνομιλία του με την πρόεδρο της Εθνικής Εκτελεστικής Επιτροπής του βρετανικού Εργατικού Κόμματος Μπάρμπαρα Κασλ, ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος πρότεινε στις 22.9.1958 την ανεξαρτησία της Κύπρου μέσα στο πλαίσιο της Βρετανικής Κοινοπολιτείας και κάτω από την εγγύηση των Ηνωμένων Εθνών.

Την 1.10.1958 η βρετανική κυβέρνηση προχώρησε στην εφαρμογή του Σχεδίου Μακμίλαν, δεχόμενη το διορισμό Τούρκου αντιπροσώπου στην Κύπρο. Το γεγονός προκάλεσε νέες αντιδράσεις, στις οποίες η βρετανική αποικιακή διοίκηση απάντησε με ωμή βία. Στις αρχές Οκτώβρη, μόνο στην Αμμόχωστο δολοφονήθηκαν 10 άτομα και τραυματίστηκαν 300.

Στις 3 Οκτώβρη, παρά την κυβερνητική απαγόρευση, πραγματοποιήθηκε έξω από το Πανεπιστήμιο φοιτητικό συλλαλητήριο με κεντρικά συνθήματα «Έξω από το ΝΑΤΟ», «Δεν θα την πουλήσετε», «Κάτω οι κυβερνήτες», «Θάνατος στους Ντάλλες», «Αυτοδιάθεση», «Ένωση».

Στο μεταξύ, η βρετανική διοίκηση συνέχιζε την πολιτική της άγριας καταστολής. Ένα από τα μέτρα του Βρετανού κυβερνήτη ήταν η παράταση για έναν ακόμα χρόνο (μέχρι τις 14.12.1959) της εκτός νόμου θέσης του ΑΚΕΛ.

Στις 24 Νοέμβρη κηρύχτηκε νέα γενική απεργία και οργανώθηκαν διαδηλώσεις διαμαρτυρίας για το συνεχιζόμενο αποικιακό καθεστώς.

Οι Συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου. Η «ανεξαρτησία» της Κύπρου

Οι παρασκηνακές διαβουλεύσεις στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ συνεχίζονταν. Στις 5.2.1959 άρχισαν στη Ζυρίχη συνομιλίες ανάμεσα στους πρωθυπουργούς της Ελλάδας και της Τουρκίας Κωνσταντίνο Καραμανλή και Αντνάν Μεντερές, με τη συμμετοχή των αντίστοιχων υπουργών Εξωτερικών, Ευάγγελου Αβέρωφ - Τσοίτσα και Φατίμ Ρουστού Ζορλού.

Πριν την έναρξη των συνομιλιών πραγματοποιήθηκαν μυστικές διαπραγματεύσεις ανάμεσα στον Αβέρωφ και τον Ζορλού, το Δεκέμβρη του 1958 και το Γενάρη του 1959 στη Νέα Υόρκη και στο Παρίσι, που είχαν καταλήξει σε συμφωνία στα βασικά ζητήματα. Ακόμα, στις 29 Γενάρη, σε σύσκεψη που έγινε στο σπίτι του Έλληνα πρωθυπουργού, ενημερώθηκε για το περιεχόμενο της Συμφωνίας ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος.

Οι συνομιλίες στη Ζυρίχη διήρκεσαν 6 μέρες και στις 11.2.1959 ανακοινώθηκε η υπογραφή της Συμφωνίας.

Απέμενε πια το τελικό στάδιο, δηλαδή η υπογραφή όσων συμφωνήθηκαν. Μετά από πρόσκληση του Βρετανού πρωθυπουργού Μακμίλαν, από τις 17 έως 19 Φλεβάρη πραγματοποιήθηκε η διάσκεψη και ακολούθησε η Συμφωνία του Λονδίνου ανάμεσα στη Μ. Βρετανία, την Ελλάδα, την Τουρκία και εκπροσώπους της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής κοινότητας.

Με τις Συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου:

- Η Κύπρος υπαγόταν ουσιαστικά υπό τριμερή βρετανική - ελληνική - τουρκική συγκυριαρχία. Οι τρεις δυνάμεις

εγγυούνταν το καθεστώς της με ειδική συνθήκη.

- Δημιουργούνταν τυπικά ανεξάρτητη Δημοκρατία της Κύπρου. Χρόνος για τη μεταβίβαση της κυριαρχίας δεν καθορίστηκε, αλλά αυτή η διαδικασία θα τελείωνε μέσα στο 1959, σύμφωνα με δήλωση του Κ. Καραμανλή.
- Παραχωρούνταν δύο περιοχές της Κύπρου στη Μ. Βρετανία για τη μόνιμη εγκατάσταση βρετανικών βάσεων.
- Προβλεπόταν μόνιμη στάθμευση ελληνικών και τουρκικών στρατευμάτων στο νησί.
- Προβλεπόταν η δημιουργία χωριστών συνελεύσεων και δημοτικών συμβουλίων για τις δύο κοινότητες και ενιαίο κοινοβούλιο, στο οποίο οι Ελληνοκύπριοι θα αντιπροσωπεύονταν κατά 70% και οι Τουρκοκύπριοι κατά 30%.
- Ο Πρόεδρος της ανεξάρτητης Δημοκρατίας της Κύπρου θα ήταν Ελληνοκύπριος και ο αντιπρόεδρος Τουρκοκύπριος, που θα είχε το δικαίωμα άσκησης βέτο σε όλες τις υποθέσεις.
- Δινόταν υπόσχεση για αμνηστία και άρση όλων των έκτακτων μέτρων.

Το ΚΚΕ με ανακοίνωση της ΚΕ (27.2.1959) κατάγγειλε τις Συμφωνίες. Επίσης η ΕΔΑ και άλλα κόμματα της αντιπολίτευσης κατάγγειλαν τις Συμφωνίες κατά τη συζήτηση στη Βουλή, που ξεκίνησε στις 25 Φλεβάρη.

Μετά από την υπογραφή της Συνθήκης του Λονδίνου οι πρωθυπουργοί της Ελλάδας και της Τουρκίας υπέγραψαν μυστικό πρωτόκολλο, με το οποίο συμφωνούσαν να υποστηρίξουν την είσοδο της Κύπρου στο ΝΑΤΟ και την εγκατάσταση σε αυτή ΝΑΤΟικών βάσεων.

Συμφωνία υπήρξε στο ότι και οι δύο πλευρές θα πίεζαν τον Πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο της Κύπρου να συνεχιστεί η εκτός νόμου θέση του ΑΚΕΛ. Η ύπαρξη του Πρωτοκόλλου αποκαλύφθηκε μόλις το 1979 - 1980.

Επίσης, μετά από την υπογραφή των Συμφωνιών, συγκροτήθηκε στην Κύπρο προσωρινή μεταβατική κυβέρνηση με πρόεδρο τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο και αντιπρόεδρο τον Τουρκοκύπριο Φαζίλ Κιουτσούκ. Την κυβέρνηση αποτελούσαν 14 μέλη, 8 Ελληνοκύπριοι και 6 Τουρκοκύπριοι.

Αλλά και μετά από το σχηματισμό της προσωρινής κυβέρνησης η εφαρμογή των Συμφωνιών προσέκρουσε στην αντίθεση του λαού, στις νέες αξιώσεις που διατύπωναν η Βρετανία και η Τουρκία και στις αντιθέσεις που προέκυψαν ανάμεσα στον Μακάριο και τον Γρίβα.

Το ΑΚΕΛ δρούσε ακόμα σε συνθήκες παρανομίας. Παράνομα πραγματοποιήθηκε και το 9ο Συνέδριό του, που είχε αναγγελθεί για τον Αύγουστο και έγινε στο Βαρώνι στις 9.9.1959, με συμμετοχή 200 αντιπροσώπων από όλη την Κύπρο. Το Συνέδριο ψήφισε το νέο πρόγραμμα του ΑΚΕΛ και εξέλεξε νέα Κεντρική Επιτροπή. Γενικός Γραμματέας εκλέχτηκε ομόφωνα ο Εζεκίας Παπαϊωάννου.

Στις 13.12.1959 έγιναν στην Κύπρο προεδρικές εκλογές. Πρώτος Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας εκλέχτηκε ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος που συγκέντρωσε 144.507 ψήφους. Ο αντίπαλός του Κληρίδης, υποψήφιος της Δημοκρατικής Ένωσης που υποστηρίχτηκε και από το ΑΚΕΛ, συγκέντρωσε 71.753 ψήφους.

Μετά από την εκλογή του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου άρχισαν στο Λονδίνο (16.1.1960) οι εργασίες της πενταμερούς Διάσκεψης για την Κύπρο, στην οποία συμμετείχαν οι υπουργοί Εξωτερικών της Ελλάδας, της Τουρκίας και της Μ. Βρετανίας, ο Μακάριος, ο Τουρκοκύπριος ηγέτης Φ. Κιουτσούκ και ο Βρετανός διοικητής της Κύπρου Σερ Χιου Φουτ.

Η Διάσκεψη έληξε στις 18 Γενάρη. Συμφωνήθηκε η μετάθεση της ημερομηνίας ανακήρυξης της ανεξαρτησίας της Κύπρου από τις 19 Φλεβάρη στις 19 Μάρτη 1960.

Το Μάρτη συνεχίστηκαν οι πενταμερείς συζητήσεις για το ζήτημα των βάσεων, αλλά κατέληξαν και πάλι σε αδιέξοδο, γιατί η Βρετανία παρέμενε αδιάλλακτη. Όπως αποκάλυψε με δηλώσεις του στο Λονδίνο ο Ραούφ Ντενκτάς, οι κυβερνήσεις της Αθήνας και της Αγκυρας θεωρούσαν λογική την αξίωση των Βρετανών να καταλάβουν οι βάσεις τους έκταση 120 τετραγωνικών μιλίων.

Τελικά την 1.7.1960 οι βρετανοκυπριακές διαπραγματεύσεις κατέληξαν σε συμφωνία. Με αυτήν παραχωρήθηκε στη Βρετανία έκταση 99 τετραγωνικών μιλίων κυπριακού εδάφους για τη διατήρηση και αναβάθμιση των βρετανικών βάσεων.

Επίσης, κατοχυρώθηκε στη Βρετανία το απεριόριστο δικαίωμα να διατηρεί πολεμικά αεροπλάνα που θα μπορούσαν να πετούν στον εναέριο χώρο της Κύπρου, καθώς και το δικαίωμα να θέτει τις βάσεις της στη διάθεση του ΝΑΤΟ. Το οικονομικό αντάλλαγμα της Μ. Βρετανίας προς την Κύπρο ήταν οικονομική βοήθεια που έφτανε τα 12 εκατομμύρια λίρες στερλίνες σε διάστημα 5 χρόνων.

Το ΑΚΕΛ με ανακοίνωσή του αντιπάτηκε στην παραμονή των βάσεων και των βρετανικών στρατευμάτων στην Κύπρο, αλλά και στην ελληνική και τουρκική στρατιωτική παρουσία, και κάλεσε τον κυπριακό λαό να συσπειρωθεί στην πάλη για την πλήρη απελευθέρωσή του από τους ξένους.

Στις 16.8.1960 υπογράφηκαν στο Λονδίνο οι Συμφωνίες με τις οποίες η Κύπρος ανακηρύχτηκε ανεξάρτητο κράτος.

Η ίδρυση του κυπριακού κράτους, ως προϊόν ενδοκαπιταλιστικών συμβιβασμών, με την παρουσία των βρετανικών βάσεων, στρατευμάτων τριών κρατών και το διαχωρισμό στα τοπικά όργανα των Ελληνοκυπρίων από τους Τουρκοκυπρίους, ουσιαστικά υπονόμει από την αρχή την ενότητα της Κύπρου, δημιουργούσε δηλαδή προϋποθέσεις διχοτόμησης, ακόμα και διπλής ένωσης. Το περιεχόμενο των Συμφωνιών της Ζυρίχης και του Λονδίνου, με τις οποίες τρία κράτη γίνονταν «εγγυητές» της ανεξαρτησίας μιας άλλης χώρας, δεν μπορούσε να αποτελέσει ένα μόνιμο συμβιβασμό. Ετσι, μετά από μια ολιγόχρονη ανάπαυλα, ακολούθησε νέα φάση όξυνσης των εσωτερικών και εξωτερικών αντιθέσεων στην Κύπρο.

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΠΛΗ ΕΝΩΣΗ

Ο Μακάριος υπέρ της ανεξαρτησίας

Με τις Συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου και την τυπική αναγνώριση της κυπριακής κρατικής οντότητας, το Κυπριακό πέρασε σε νέα φάση. Η στρατιωτική παρουσία τριών άλλων κρατών και ο διαχωρισμός των Ελληνοκυπρίων από τους Τουρκοκυπρίους στα τοπικά όργανα ουσιαστικά υπονόμει την ανεξαρτησία και το ενιαίο του νέου κράτους. Μετά από τη Ζυρίχη και το Λονδίνο το δίλημμα ήταν: Ανεξαρτησία ή διχοτόμηση. Ο Μακάριος επιχείρησε να αξιοποιήσει τις δύο συνθήκες ως βάση για την πλήρη ανεξαρτησία και η Τουρκία από την πλευρά της ως βάση για τη διχοτόμηση.

Αν και ο Μακάριος είχε συμμετάσχει και υπογράψει τις Συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου, ουσιαστικά δεν είχε συμβιβαστεί με αυτές. Τις υπέγραψε για να αποφευχθεί η διχοτόμηση της Κύπρου και στη συνέχεια κινήθηκε στη γραμμή

της ανεξαρτησίας. Αυτήν προωθούσε στην πραγματικότητα και μόνο φραστικά έκανε λόγο για ένωση με την Ελλάδα, επιλέγοντας αναγκαστικά να διατηρεί με αυτή στενούς δεσμούς.

Σε αυτήν τη βάση ο Μακάριος επιδίωξε να έχει τη στήριξη της Σοβιετικής Ενωσης, καθώς και των λεγόμενων Αδέσμευτων Χωρών, στο κίνημα των οποίων η Κύπρος ήταν από τα ιδρυτικά μέλη. Σε αυτά τα κράτη στηριζόταν, κατά κύριο λόγο, στην προσπάθεια να προωθήσει την πολιτική διεθνοποίησης του Κυπριακού, γεγονός που τον έφερνε σε σύγκρουση ακόμα και με τις ελληνικές κυβερνήσεις. Στη γραμμή της ανεξαρτησίας της Κύπρου ο Μακάριος κινήθηκε τουλάχιστον από τότε που υπογράφηκαν οι Συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου.

Ηταν χαρακτηριστική η αντίθεση του Μακάριου στο Συμβούλιο του Στέμματος², που συνήλθε στις 6.2.1967. Σε αυτό υποστηρίχτηκε από τους περισσότερους η συνέχιση του διαλόγου ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία, με στόχο να παραχωρηθεί στην Τουρκία μια κυρίαρχη βάση στην Κύπρο ως αντάλλαγμα της ένωσής της με την Ελλάδα. Ο Μακάριος αντέτεινε:

«...Φρονώ ότι ουδέν θετικόν θα προκύψη εκ του διαλόγου (...) Ο διάλογος πρέπει να τερματισθῆ (...) Η περαιτέρω συνέχισίς του φρονώ ότι αποτελεί ζημίαν και ότι θα φέρη την Ελλάδα και την Κύπρον εις δύσκολον θέσιν εις το προσεχές μέλλον (...) Εις τα Ηνωμένα Εθνη πρέπει να χρησιμοποιήσωμεν το λεξιλόγιον των Ηνωμένων Εθνών (...) Δι' αυτό και το ψήφισμα των Ηνωμένων Εθνών δεν ομιλεί περί ενώσεως. Ομιλεί περί ανεξαρτησίας»³.

Την κατεύθυνση της ανεξαρτησίας με ολοκλήρωση της κυπριακής κρατικής οντότητας υπηρετούσε και η πρόταση και το υπόμνημα με τα «13 σημεία» αναθεώρησης του Συντάγματος του 1960 που υπέβαλε ο Μακάριος στον Τουρκοκύπριο αντιπρόεδρο Φαζίλ Κιουτσούκ, στις 30.11.1963. Η πρόταση αναθεώρησης του Συντάγματος αποσκοπούσε στην εξάλειψη του διοικητικού διαχωρισμού ανάμεσα στους Ελληνοκυπρίους και Τουρκοκυπρίους, με την ταυτόχρονη αναγνώριση τουρκοκυπριακής μειονότητας⁴. Επί της ουσίας, τα «13 σημεία» αποδυνάμωναν το ρόλο της Τουρκίας ως εγγυήτριας δύναμης με βάση τις Συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου. Εξάλλου, η κυπριακή αντιπροσωπεία με επικεφαλής τον Γλαύκο Κληρίδη, που πήρε μέρος στη Διάσκεψη του Λονδίνου (15 Γενάρη έως 10 Φλεβάρη), υπέβαλε τις προτάσεις της, στις οποίες συμπεριλαμβάνονταν:

«1. Η Κύπρος να αποτελέσει ανεξάρτητη και ενιαία Δημοκρατία (...) 9. Να ακυρωθούν οι συνθήκες Εγγύησης και Συμμαχίας»⁵.

Στις 6 Δεκέμβρη ο Τούρκος υπουργός Εξωτερικών απέρριψε τις προτάσεις Μακάριου, ενώ στη συνέχεια έδωσε ρηματική διακοίνωση για αντίδραση, ακόμα και με στρατιωτική επέμβαση σε περίπτωση μεταβολής του Συντάγματος.

Οι απαντητικές θέσεις της Τουρκίας συνοψίζονταν στη 12η θέση:

«12. Το κυπριακόν κράτος δεν είναι ελληνικόν κράτος, αλλά κοινοτικόν κράτος, το οποίον ιδρύθη με συμφωνίαν των δύο κοινοτήτων. Τοῦτο ἴτο βασικόν στοιχείον των Συμφωνιών και του Συντάγματος και διὰ τούτο ουδεμία τροποποίησις είναι δεκτή»⁶.

Αυτή η κίνηση του Μακάριου προκάλεσε την όξυνση των αντιθέσεων ανάμεσα στην ελληνοκυπριακή και την τουρκοκυπριακή κοινότητα, με την ενθάρρυνση της δεύτερης από την Τουρκία. Στις συγκρούσεις που έγιναν στις 21-23.12.1963 συμμετείχε και απόσπασμα της Τουρκικής Δύναμης Κύπρου (ΤΟΥΡΔΥΚ). Αλλά και στην Ελλάδα η κίνηση του Μακάριου δεν έγινε ανεπιφύλακτα αποδεκτή. Ερχόταν σε σύγκρουση με την κοινή γραμμή Αθήνας - Λευκωσίας, όπως είχε εκφραστεί στις Συμφωνίες του Λονδίνου.

Από την πλευρά της η Τουρκία αρνούνταν κάθε σκέψη που θα οδηγούσε σε οποιαδήποτε άλλη λύση πέρα από τη διχοτόμηση με κάποια μορφή.

Τα αμερικανικά Σχέδια Ατσεσον. Η πολιτική της ΕΣΣΔ

Το πρώτο Σχέδιο Ατσεσον (14.7.1964) προέβλεπε στα βασικά σημεία του:

«1. Η Ελλάδα παραχωρούσε για πάντα στην Τουρκία ένα μέρος του νησιού κατά κυριαρχία.

α) Την περιοχή αυτή θα χρησιμοποιούσε η Τουρκία σαν στρατιωτική βάση με πλήρη δικαιώματα ανάπτυξης στρατιωτικών δυνάμεων και των τριών όπλων (...)

β) Η περιοχή αυτή θα πρέπει να είναι αρκετά μεγάλη (...)

γ) Η χερσόνησος της Καρπασίας θεωρείται σαν κατάλληλη περιοχή γι' αυτή τη βάση (...)

2. Να γίνουν ειδικές διευθετήσεις για την προστασία του αριθμού εκείνου των Τουρκοκυπρίων που δεν θα συμπεριληφθούν στο χώρο της κυρίαρχης τουρκιικής βάσης»⁷.

Στις 20.8.1964 ο πρώην υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Ντιν Ατσεσον έφερε δεύτερο σχέδιο που περιείχε:

«1. Η βάση να εκμισθωθεί απλώς στην Τουρκία για μια χρονική περίοδο (50 χρόνια κρίθηκαν λογική περίοδος), αντί να παραχωρηθεί κατά κυριαρχία.

(...) 3. (...) Να τεθούν δύο επαρχίες υπό τη διοίκηση Τουρκοκυπρίων επάρχων (...)

4. Αντί της κεντρικής τουρκοκυπριακής διοίκησης της Λευκωσίας (...) να υπάρχει ένας ανώτερος αξιωματούχος στην κεντρική κυβέρνηση της Κύπρου. (...)

(...) 6. Η πρόταση για το διορισμό διεθνούς αρμοστή από τον ΟΗΕ θα διατηρηθεί και στο δεύτερο σχέδιο»⁸.

Αυτό το σχέδιο έγινε αποδεκτό από την κυβέρνηση Παπανδρέου, που αρχικά το είχε απορρίψει, επειδή «είχαν ως τίτλον την Ενωσιν και ως περιεχόμενον την διχοτόμησιν»⁹.

Η πολιτική της Ενωσης Κέντρου διαφοροποιήθηκε από την προηγούμενη της ΕΡΕ. Ο Γ. Παπανδρέου ονόμασε το Κυπριακό «εθνικό θέμα» και επέλεξε την πολιτική της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα. Η ελληνική κυβέρνηση έθετε ως αρχή των σχέσεων με την κυπριακή να έχει το προβάδισμα στο χειρισμό του θέματος. Ταυτόχρονα ο Γ. Παπανδρέου υποστήριζε ότι ο ελληνικός στρατός μόνο για την ένωση ήταν δυνατό να χύσει το αίμα του και όχι για την ανεξαρτησία της Κύπρου.

Θεωρούσε τον ελληνοτουρκικό πόλεμο αναπόφευκτο σε περίπτωση τουρκικής εισβολής στην Κύπρο.

Μετά την αποδοχή του δεύτερου Σχεδίου Ατσεσον από την κυβέρνηση του «Κέντρου», οι σχέσεις των δύο κυβερνήσεων ψυχράνθηκαν. Λίγο αργότερα, η κυβέρνηση Παπανδρέου το απέρριψε, υποχωρώντας στην έντονη αντίδραση του Μακάριου.

Στις συναντήσεις του με τον Πρόεδρο των ΗΠΑ Λίντον Τζόνσον (24 και 25.6.1964), ο Γ. Παπανδρέου αρνήθηκε συνομιλίες με τον Τούρκο πρωθυπουργό Ισμέτ Ινονού, όπως ζητούσε ο Τζόνσον. Ο Τζόνσον απειλούσε ότι η Τουρκία θα επιτεθεί στην Κύπρο και στην Ελλάδα, δίχως να μπορούν οι ΗΠΑ να την αποτρέψουν...

Οι θέσεις του Γ. Παπανδρέου στη σύσκεψη με τον Τζόνσον ήταν:

«...Η ΝΑΤΟποίηση της Κύπρου αποτελεί την καλύτεραν διά την Τουρκίαν λύσιν. Διότι προσφέρει εις την Τουρκίαν εκείνο το οποίον δικαιούται, δηλαδή την ασφάλειαν (...) Ζητούμεν αδέσμευτον ανεξαρτησία ...και αυτοδιάθεσιν (...) Ταύτα συμφέρουν εις τον Ελεύθερον Κόσμον»¹⁰.

Με τις θέσεις του Παπανδρέου συμφώνησε λίγες μέρες αργότερα ο Πρόεδρος της Γαλλίας Ντε Γκολ.

Με ανακοίνωσή της στις 22.6.1964 η ΚΕ του ΚΚΕ προέβλεπε και κατάγγελλε ότι αυτή η συνάντηση θα επέφερε ακόμα μεγαλύτερες πιέσεις από την πλευρά των ιμπεριαλιστών για την αποδοχή ως λύσης της ΝΑΤΟποίησης αντί της διεθνοποίησης του Κυπριακού¹¹.

Εξάλλου, σε συνέντευξή του στο ραδιοφωνικό σταθμό «Φωνή της Αλήθειας» για το Κυπριακό (20.8.1964), ο Κ. Κολιγιάννης επισήμανε μεταξύ άλλων και τα εξής για την κυβέρνηση Παπανδρέου:

«Αντί ν' απορρίψει το ιμπεριαλιστικό σχέδιο Ατσεσον, όπως έκανε ο Πρόεδρος Μακάριος, μπλέχτηκε σε διαβούλια και συζητήσεις με τους ιμπεριαλιστές, ερήμην και κρυφά από τον ελληνικό λαό, τον οποίο τελικά δεν ενημέρωσε ούτε για το ακριβές περιεχόμενο του σχεδίου Ατσεσον, ούτε για την απάντησή της σ' αυτό»¹².

Στο μεταξύ, με ομιλία του Ν. Χρυστόφ η ΕΣΣΔ προειδοποίησε την Τουρκία ότι ενδεχόμενη τουρκική εισβολή στην Κύπρο μπορούσε να προκαλέσει αντιδράσεις. Και ζήτησε να φύγουν από την Κύπρο όλα τα ξένα στρατεύματα, ανάμεσά τους και τα ελληνικά, τόσο τα νόμιμα κατά τη συνθήκη όσο και η μεραρχία που η κυβέρνηση Παπανδρέου είχε στείλει κρυφά στην Κύπρο σε συνεννόηση με τον Μακάριο.

Στις 15.8.1964 η σοβιετική κυβέρνηση απάντησε στην έκκληση του Μακάριου ότι σε περίπτωση επίθεσης κατά της Κύπρου η Σοβιετική Ένωση δε θα έμενε αδιάφορη.

Στις 30.9.1964 υπογράφηκε στη Μόσχα συμφωνία για προμήθεια της Κύπρου με όπλα που πήγαιναν στην Κύπρο μέσω Αιγύπτου, καθώς και με πυραύλους. Ωστόσο η αποστολή των πυραύλων στην Κύπρο ματαιώθηκε, μετά από πιέσεις που άσκησε στον Μακάριο η ελληνική κυβέρνηση. Το αποτέλεσμα ήταν να επιδεινωθούν οι σχέσεις Ελλάδας - Κύπρου¹³.

Στις 21.1.1965, ο Σοβιετικός υπουργός Εξωτερικών Αντρέι Γκρομικό έκανε την εξής δήλωση:

«Η Σοβιετική Ένωση υποστηρίζει με σταθερότητα και επιμονή την ανεξαρτησίαν, την κυριαρχίαν και την εδαφικήν ακεραιότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας, που είναι μέλος του ΟΗΕ και αντιτάσσεται εντόνως εις πάσαν ανάμειξιν εις τας υποθέσεις της χώρας αυτής. Τα σχέδια που προσπαθούν μερικοί κύκλοι του ΝΑΤΟ να επιβάλουν εις τους Κυπρίους διά την μετατροπήν της μεγαλονήσου εις στρατιωτικήν βάση πρέπει να καταδικασθούν και να απορριφθούν κατηγορηματικώς. Η στάσις αυτή της Σοβιετικής Ενώσεως καθορίζει την άποψίν μας επί του απαράγραπτου δικαιώματος του Κυπριακού λαού να αποφασίση μόνος διά την τύχην του εις το ανεξάρτητον κράτος του. Η σοβιετική κυβέρνησις φρονεί ότι η ρύθμισις του Κυπριακού θέματος πρέπει να στηριχθή εις τον σεβασμόν της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητος της Κυπριακής Δημοκρατίας, εις τον σεβασμόν των νομίμων δικαιωμάτων των Κυπρίων, των δύο εθνοτήτων, Ελλήνων και Τούρκων, διά να εξασφαλίσουν την ειρηνικήν των ζώην. Πλήρης και πραγματική ανεξαρτησία και ασφάλεια πρέπει να εξασφαλίσθούν εις την Κυπριακήν Δημοκρατίαν. Επιβάλλεται προς τούτο να αποχωρήσουν όλα τα ξένα στρατεύματα (...) και να καταργηθούν αι ευρισκόμεναι εις αυτήν ξένα βάσεις (...) Η εσωτερική διάρθρωσις του κράτους αποτελεί υπόθεσιν μόνον των Κυπρίων, υπόθεσιν του κυρίαρχου κυπριακού λαού, ο οποίος μπορεί να εκλέξη με κάθε ανεξαρτησίαν διάρθρωσιν που του αρμόζει καλύτερον, που θα λάβη υπόψιν τα ιδιαίτερα συμφέροντα της ελληνικής και τουρκικής κοινότητος εις τα πλαίσια ενιαίου και κυρίαρχου κράτους. Η μοσπονδιακή μορφή θα ηδύνατο να επιλεγή»¹⁴.

Η πρόταση Γκρομικό επικρίθηκε ως «στροφή της ΕΣΣΔ» στο Κυπριακό. Από μια άποψη αποτελούσε στροφή, όχι όμως για το λόγο που επικρίθηκε, ότι δηλαδή η δήλωση δεν υποστήριζε την ένωση, αφού η σοβιετική κυβέρνηση δεν είχε τέτοια θέση. Εξάλλου, ήταν λογικό να επιθυμεί μια Κύπρο που δε θα ήταν ενωμένη με την Ελλάδα, ούτε και μέλος του ΝΑΤΟ.

Η στροφή βρισκόταν στο ότι η σοβιετική κυβέρνηση, αν και απέρριπτε κατηγορηματικά κάθε σχέδιο διχοτόμησης, έκανε πρώτη φορά λόγο για ομοσπονδία, γεγονός που μπορεί να ερμηνευτεί ως ρεαλιστική προσαρμογή της πολιτικής της στα νέα δεδομένα που είχαν διαμορφωθεί το 1965. Βεβαίως, επιδίωκε να έχει καλές σχέσεις και με την Τουρκία, που βρισκόταν σε ένα πολύ ευαίσθητο σημείο για το ΝΑΤΟ και σε εξαιρετικά επικίνδυνο για τη Σοβιετική Ένωση. Ήταν την ίδια περίοδο που ο Γ. Παπανδρέου είχε απορρίψει την πρόσκληση της σοβιετικής κυβέρνησης να επισκεφτεί τη Μόσχα, ενώ ο πρωθυπουργός της Τουρκίας Ισμέτ Ινονού δήλωνε ότι η Τουρκία δε θα συνέπραττε στην πολυμερή πυρηνική δύναμη του ΝΑΤΟ.

Δεν είναι βεβαίως περιεργό γιατί Έλληνες πολιτικοί παράγοντες, που θεωρούσαν τα Σχέδια Ατσεσον ως ευκαιρία που χάθηκε¹⁵ δε θεωρούσαν ως τέτοια ευκαιρία τη σοβιετική πρόταση.

Η έκθεση Πλάζα

Στις 26.3.1965 ο νέος μεσολαβητής του ΟΗΕ Γκάλο Πλάζα υπέβαλε έκθεση στο ΓΓ του ΟΗΕ και αργότερα σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη και τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας. Η έκθεση αποτελούνταν από τρία κεφάλαια:

1. Ανεξαρτησία, αυτοδιάθεση και διεθνής ειρήνη. 2. Η δομή της πολιτείας. 3. Η προστασία των ατομικών και μειονοτικών δικαιωμάτων.

Η πρόταση απέκλειε την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, που την προσδιόριζε ως «ένα θέμα ελεύθερης επιλογής, σε ένα μεταγενέστερο ίσως στάδιο, αν αυτή ήταν η κοινή επιθυμία όλων των κατοίκων του νησιού».¹⁶

Η έκθεση Πλάζα δεν αποδεχόταν την άποψη ότι ήταν αδύνατη η συμβίωση των δύο κοινοτήτων της Κύπρου, γι' αυτό και θεωρούσε αβάσιμο και απαράδεκτο το διαχωρισμό του κυπριακού πληθυσμού. Εκτιμούσε ότι αυτός μπορούσε να γίνει μόνο με βία.

Αναγνώριζε το δικαίωμα της πλειοψηφίας να κυβερνάει, με ταυτόχρονη εξασφάλιση των δικαιωμάτων της μειονότητας. Ως ένα τέτοιο μέσο-εγγύηση θεωρούσε το διορισμό αξιωματούχου του ΟΗΕ με ένα επιτελείο παρατηρητών και συμβούλων, που θα έμεναν στην Κύπρο για όσο καιρό χρειαζόταν, προκειμένου να εποπτεύουν τις σχέσεις ανάμεσα στις δύο κοινότητες.

Η έκθεση Πλάζα έγινε δεκτή από την κυπριακή και την ελληνική κυβέρνηση, αλλά απορρίφθηκε από την Τουρκία και από την τουρκοκυπριακή ηγεσία. Στις 18.12.1965 η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ χαρακτήρισε την έκθεση εποικοδομητική και συνέστησε στο Συμβούλιο Ασφαλείας να συνεχίσει τις προσπάθειες μεσολάβησης.

Τελικά το σχέδιο Πλάζα δεν είχε αίσιο τέλος και ο ίδιος παραιτήθηκε εξαιτίας πρωτοβουλιών σειράς δυνάμεων που ήθελαν το Κυπριακό έξω από τον ΟΗΕ και επιδίωκαν τη διχοτόμηση της Κύπρου.

Έτσι το Κυπριακό συνέχισε να εξελίσσεται ως ελληνοτουρκική διαφορά. Ολόκληρο το 1966 κύλησε με τις αποφάσεις του ΟΗΕ να παραμερίζονται και την κυβέρνηση της Κύπρου να δέχεται τις πιέσεις της ελληνικής, τις επικρίσεις μεγάλου μέρους του ελληνικού αστικού Τύπου και τις πολιτικές επιθέσεις της τουρκικής κυβέρνησης που υποστήριζε αμετακίνητα το πρώτο Σχέδιο Ατσεσον.

Η ρήξη Χούντας - Μακάριου

Από την επικράτηση της στρατιωτικής δικτατορίας στην Ελλάδα μέχρι το Δεκέμβριο του 1967 υπήρξε έντονη δραστηριοποίηση για το Κυπριακό. Μετά από διαβουλεύσεις, έγινε η ελληνοτουρκική συνάντηση στον Εβρο (Κεσάν-Αλεξανδρούπολη, 9 και 10 Σεπτεμβρίου), ανάμεσα στους πρωθυπουργούς Κωνσταντίνο Κόλλια και Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ, όπου οι διαπραγματεύσεις απέτυχαν. Σύμφωνα με το σχέδιο που πρότεινε η ελληνική κυβέρνηση, η Κύπρος θα γινόταν ελληνική και θα δίνονταν εγγυήσεις για την τουρκοκυπριακή μειονότητα, αλλά και θα εκχωρούνταν στην Τουρκία μια σημαντική στρατιωτική περιοχή στη Δυτική Θράκη. Η πρόταση απορρίφθηκε και ο Γ. Παπαδόπουλος θεώρησε τον πρωθυπουργό Κ. Κάλλια υπεύθυνο για την αποτυχία των διαπραγματεύσεων.

Δύο μήνες αργότερα (Νοέμβριος 1967) δημιουργήθηκαν σοβαρά επεισόδια στην Κοφίνου και στον Άγιο Θεόδωρο, με αποκορύφωμα την εξόντωση Τουρκοκυπρίων στην Κοφίνου από μονάδες του ελληνικού στρατού, με επικεφαλής τον Γρίβα (διοικητή των Ελληνικών Δυνάμεων στην Κύπρο από τον Ιούνιο του 1964).

Στην άμεση αντίδραση της Αγκυρας που απείλησε με κήρυξη πολέμου, η Χούντα απέσυρε τον Γρίβα και την ελληνική μεραρχία. Ο Μακάριος δήλωσε ότι η ένωση, αν και επιθυμητή, δεν αποτελούσε πλέον εφικτό στόχο.

Η αποκήρυξη της ένωσης φαίνεται ότι είχε πλατιά απήχηση στην Κύπρο, καθώς λίγο αργότερα (25.2.1968) ο Μακάριος επανεκλέχτηκε πρόεδρος με 95,45%. Το υπόλοιπο ποσοστό συγκέντρωσε ο Τ. Ευδόκας, εκπρόσωπος της Ενωτικής Παράταξης.

Η πολιτική της Χούντας, που βρισκόταν σε φανερή διάσταση με την πολιτική της κυπριακής κυβέρνησης, είχε δύο όψεις: Από τη μία, τασσόταν υπέρ των ενδοκυπριακών διαπραγματεύσεων και από την άλλη υπέρ της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα. Ταυτόχρονα απέφευγε τη διεθνοποίηση του Κυπριακού.

Η κυπριακή κυβέρνηση αντέκρουσε την πολιτική της Χούντας. Παρέμεινε στη θέση της διεθνοποίησης του Κυπριακού, όπως και η Σοβιετική Ένωση.

Σταδιακά οι ενδοκοινοτικές συνομιλίες παραμερίστηκαν και το Κυπριακό έγινε αντικείμενο διαπραγματεύσεων μεταξύ της ελληνικής και της τουρκικής κυβέρνησης.

Οι αντιθέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία εκφράζονταν και στην ιδιότητά τους ως μελών του ΝΑΤΟ, στον ανταγωνισμό τους για τον έλεγχο της περιοχής. Από τα πράγματα, η Τουρκία ήταν σημαντικότερος σύμμαχος για τις ΗΠΑ. Κατείχε στρατηγική θέση στα σύνορα της ΕΣΣΔ και της Μέσης Ανατολής, ενώ αποτελούσε ισχυρότερη στρατιωτική δύναμη. Ταυτόχρονα, οι ΗΠΑ ενδιαφέρονταν η πολιτική της κυπριακής κυβέρνησης να στραφεί άμεσα σε κατεύθυνση συμμαχίας μαζί τους, βγαίνοντας από την πορεία των καλών σχέσεων με την ΕΣΣΔ.

Η ελληνική Χούντα, που θεωρούσε ότι ήταν σε θέση να πετύχει την ένωση, ήρθε στην κυβερνητική εξουσία σε μια περίοδο που η ελληνοκυπριακή αστική τάξη είχε ήδη κάνει την επιλογή της, εγκαταλείποντας οριστικά τη θέση της ένωσης. Αυτό ακριβώς εξέφρασε η πολιτική του Μακάριου και γι' αυτό η Χούντα τον αποκαλούσε ανθενωτικό και φιλοανεξαρτησιακό. Η στρατιωτική δικτατορία πίστευε ότι η απομάκρυνση του Μακάριου θα βελτίωνε το συσχετισμό υπέρ της ένωσης με τον προσεταιρισμό των ΗΠΑ-ΝΑΤΟ.

Οι ΗΠΑ στήριξαν τις ενέργειες της Τουρκίας. Η Βρετανία ενθάρρυνε τις αξιώσεις της και την ισχυροποίηση της τουρκοκυπριακής μειονότητας ως παράγοντα εναντίωσης στην ένωση, γιατί έτσι εδραιωνόταν περισσότερο η παρουσία της στην Κύπρο. Μετά από την εξασφάλιση των βρετανικών βάσεων σε συνθήκες αποαποικιοποίησης της Κύπρου, η δυναμική των αυτοτελών συμφερόντων της Τουρκίας είχε διαμορφώσει συσχετισμό που εμπόδιζε σε μεγάλο βαθμό το ενιαίο του κυπριακού κράτους. Έτσι έχοντας η κατάσταση, η Κύπρος είχε τεθεί πια στην τροχιά της διχοτόμησης.

Σημειώσεις:

1. «Νέος Κόσμος», τεύχ. 7, σελ. 115, Ιούλιος 1958.

2. Στο Συμβούλιο του Στέμματος συμμετείχαν ο βασιλιάς Κωνσταντίνος, ο πρωθυπουργός Ιωάννης Παρασκευόπουλος και οι Γεώργιος Παπανδρέου, Παναγιώτης Κανελλόπουλος, Στέφανος Στεφανόπουλος, Σπύρος Μαρκεζίνης, Ηλίας Τσιριμώκος, όλοι αρχηγοί κομμάτων και πρώην πρωθυπουργοί. Ακόμα, οι Παύλος Οικονόμου-Γκούρας και Ιωάννης Τούμπας, νυν και πρώην υπουργοί Εξωτερικών αντίστοιχα. Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος και ο Σπύρος Κυπριανού, υπουργός Εξωτερικών της Κύπρου, προσήλθαν στο Συμβούλιο πολλή ώρα μετά από την έναρξή του. Από το Συμβούλιο αποκλείστηκε η ΕΔΑ. Ο πρωθυπουργός δικαιολόγησε τον αποκλεισμό ως εξής: «Το Κυπριακό άπεται των συμμαχικών σχέσεων προς τας οποίας η ΕΔΑ έχει εκδηλώσει επισήμως την αντίθεσιν της» («Απογευματινή», 4.2.1967).

3. Γιάννος Ν. Κρανιδιώτης, «Το Κυπριακό Πρόβλημα 1960-1974», σελ. 159-163, εκδ. «Θεμέλιο», Αθήνα,

1984.

4. Τα «13 σημεία» της προτεινόμενης αναθεώρησης του Συντάγματος:

«1. Να καταργηθεί το δικαίωμα αρνησικυρίας του αντιπροέδρου.

2. Ο αντιπρόεδρος να καταστεί πραγματικός αντιπρόεδρος, με τη διεθνή σημασία της λέξης. Σύμφωνα με την τροποποίηση αυτή να αναθεωρηθούν όλες οι σχετικές με τα καθήκοντα του αντιπροέδρου και την αναπλήρωση του προέδρου πρόνοιες του Συντάγματος.

3. Ο πρόεδρος και ο αντιπρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων να εκλέγονται από ολόκληρο το σώμα και όχι χωριστά από τα ελληνικά και τουρκικά μέλη της Βουλής.

4. Ο αντιπρόεδρος της Βουλής να εκτελεί καθήκοντα αντιπροέδρου του σώματος, κατά τα διεθνώς καθιερωμένα.

5. Να καταργηθούν οι πρόνοιες του Συντάγματος για χωριστές πλειοψηφίες, αναφορικά με την ψήφιση φορολογικών νόμων ή νόμων που αφορούν στους δήμους και το εκλογικό σύστημα.

6. Οι δήμοι να είναι ενιαίοι.

7. Να καθιερωθεί ενιαία Δικαιοσύνη και να καταργηθούν οι υφιστάμενες για τα δικαστήρια χωριστικές πρόνοιες του Συντάγματος.

8. Να ενοποιηθούν η χωροφυλακή και η αστυνομία, και να καταργηθούν όλες οι υφιστάμενες χωριστικές διατάξεις για τα σώματα ασφαλείας.

9. Η δύναμη και η σύνθεση της αστυνομίας και του στρατού να καθοριστούν με νόμο που να ψηφίσει η Βουλή των Αντιπροσώπων.

10. Να αντικατασταθεί η διάταξη περί ποσοστιαίας αναλογίας στη Δημόσια Υπηρεσία με ρήτρα που να διασφαλίζει εύλογη εκπροσώπηση των Τούρκων, στη βάση της πληθυσμιακής τους αναλογίας.

11. Να γίνει αναδιάρθρωση της Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας.

12. Οι αποφάσεις της Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας να λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία και όχι με χωριστή των ελληνικών και των τουρκικών μελών.

13. Να καταργηθεί η Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση και να διατηρηθεί μόνο η Τουρκική, αφού τροποποιηθεί το καθεστώς της, ώστε να διασφαλίζει τα βασικά δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων σαν μειονότητας» (Κωνσταντίνος Καραμανλής, Αρχείο. «Γεγονότα και Κείμενα», τόμ. 6, σελ. 105-107, έκδ. «Η Καθημερινή»).

5. Γιάννος Ν. Κρανιδιώτης, «Το Κυπριακό Πρόβλημα 1960-1974», σελ. 62,63, εκδ. «Θεμέλιο», Αθήνα, 1984.

6. Τα 12 σημεία των θέσεων της Τουρκίας ήταν:

«1. Το δικαίωμα παρέχεται εν όψει του παρελθόντος των δύο κοινοτήτων, ως μέσον προστασίας των Τουρκοκυπρίων, διά να παρεμποδίζονται προσπάθειαι των Ελλήνων να προβούν εις κατάχρησιν της ισχυρός θέσεώς των.

2. Η προσφορά είναι γενναιόδωρος, αλλ' αι εκλογαί διεξάγονται εις κοινοτικήν βάσιν. Αν μεταβληθή η διευθέτησις αύτη, θα καταργηθούν άλλαι πρόνοιαι των Συμφωνιών και του Συντάγματος, αι οποίαι κατοχυρώνουν την αρχή της υπάρξεως των δύο κοινοτήτων.

3. Οπως και ανωτέρω (σημείον 2), αν υιοθετηθή η τροποποίησις, θα μεταβληθή το καθεστώς που εδημιούργησαν αι Συμφωνίαι και θα μεταβληθή η τουρκοκυπριακή κοινότης εις μειονότητα.

4. Το δικαίωμα εδόθη διά προστασίαν των Τουρκοκυπρίων εναντίον δυσμενούς διακρίσεως.

5. Ο καθορισμός χωριστών δήμων δεν είναι αδύνατος. Αι τουρκικοί περιοχαί θα παραμεληθούν.

6. Εξαιτίας της υπάρξεως τρομοκρατικών οργανώσεων και των προσπαθειών δι' επηρεασμόν της Δικαιοσύνης, ο διαχωρισμός εις την απόδοσιν της Δικαιοσύνης διασφαλίζει τους δικαστάς από πιέσεις.

7. Αν υπάρχουν δυσκολίαι, δύνανται να αρθούν με αναδιοργάνωσιν των δύο σωμάτων και όχι με συνταγματικός τροποποιήσεις.

8. Αι διευθετήσεις αυταί είναι αναγκαίαι διά να μην τεθή εις κίνδυνον η ασφάλεια των Τούρκων.

9. Αι πρόνοιαι αυταί είναι αναπόσπαστον τμήμα του Συντάγματος και έχουν σκοπόν να προστατεύσουν τους Τουρκοκυπρίους και να τους εμπνεύσουν αίσθημα ασφαλείας.

10. Δεν δύνανται να γίνη δεκτή η τροποποίησις διότι η επιτροπή έλαβεν ήδη αποφάσεις εις βάρος των Τούρκων.

11. Δεν υπάρχει εμπιστοσύνη ότι τα δικαστικά όργανα θα εξησφάλιζον αμεροληψίαν εις την πλήρωσιν θέσεων και εις τας προαγωγάς.

12. Το Κυπριακόν κράτος δεν είναι ελληνικόν κράτος, αλλά κοινοτικόν κράτος, το οποίον ιδρύθη με συμφωνίαν των δύο κοινοτήτων. Τούτο ήτο βασικόν στοιχείον των Συμφωνιών και του Συντάγματος και διά τούτο ουδεμία τροποποίησις είναι δεκτή» (Κωνσταντίνος Καραμανλής, Αρχείο. «Γεγονότα και Κείμενα», τόμ. 6, σελ. 107, έκδ. «Η Καθημερινή»).

7. Γιάννος Ν. Κρανιδιώτης, «Το Κυπριακό Πρόβλημα 1960-1974», σελ. 134-136, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 1984.

8. Ο.π., σελ. 136-137.

9. Σπύρος Λιναρδάτος, «Από τον εμφύλιο στη χούντα», τόμ. Ε' 1964-1967, σελ. 53, εκδ. «Παπαζήση», Αθήνα.

10. Σπύρος Λιναρδάτος, «Από τον εμφύλιο στη χούντα», τόμ. Ε' 1964-1967, σελ. 14, εκδ. «Παπαζήση», Αθήνα.

11. Το ΚΚΕ. «Επίσημα Κείμενα», τόμ. 9, σελ. 426, εκδ. «Σύγχρονη Εποχή», Αθήνα, 2002.

12. «Νέος Κόσμος», τεύχ. 9, σελ. 4, Σεπτέμβρης 1964.

13. Νέα «εξοπλιστική» κρίση εκδηλώθηκε στις σχέσεις Αθήνας - Λευκωσίας στα τέλη Δεκέμβρη του 1966. Η κυπριακή κυβέρνηση αποφάσισε να αγοράσει όπλα από την Τσεχοσλοβακία, για να εξοπλίσει την κυπριακή αστυνομία. Στην Αθήνα ξέσπασε πραγματική θύελλα με τη συνδρομή του Γρίβα από την Κύπρο. Ο κυβερνητικός Τύπος επιτέθηκε με υβριστικές εκφράσεις ενάντια στον Μακάριο. Υστερα από ανοιχτή και παράλληλη επέμβαση Αθήνας και Αγκυρας, τα όπλα δόθηκαν στις ειρηνευτικές δυνάμεις του ΟΗΕ που ήδη είχαν φτάσει στην Κύπρο.

14. «Το Βήμα», 22.1.1965, όπως δημοσιεύεται στο Σπύρος Λιναρδάτος, «Από τον εμφύλιο στη Χούντα», τόμ. Ε' 1964-1967, σελ. 123-124, εκδ. «Παπαζήση», Αθήνα.

15. Μιχάλης Παπακωνσταντίνου, «Η παραγμένη εξαετία (1961-1967)», τόμ. Α', σελ. 210, εκδ. Προσκήνιο, Αθήνα, 1997.

16. Γιάννος Ν. Κρανιδιώτης, «Το Κυπριακό Πρόβλημα 1960-1974», σελ. 119, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 1984.